

«Тасдиқ мекунам»

Ректори Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода,
доктори илмҳои филологӣ, профессор
Гулназарзода Жило Бурӣ
« _____ » соли 2022

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар – Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода ба диссертатсияи Назаров Холназар Давлатшоевич дар мавзӯи “**Афкори педагогӣ-ахлоқӣ дар ҳамосаи «Гурғулӣ»**”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01. – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пешниҳод шудааст.

Дар шароити истиқлоли миллӣ яке аз вазифаҳои муҳими илми педагогика – ин эҳёи маънавии миллат ва дар ин замина барқарор ва истифода намудани анъанаҳои беҳтарини педагогӣ-ахлоқии он аст. Махсусан, педагогикаи халқӣ яке аз арзишмандтарин ва ҷуртаҷиртарин соҳаи илми педагогика буда, дар ташаккули сифатҳои неки ахлоқии насли наврас ва ҷавонон мақоми ниҳоят калонро мебозад.

Дар иртибот ба ин, диссертатсияи Назаров Холназар Давлатшоевич таҳти унвони “Афкори педагогӣ-ахлоқӣ дар ҳамосаи «Гурғулӣ»”, маҳз ба дар ташаккули сифатҳои инсонӣ бахшида шуда, муҳтавои он ба тартиби муқарраршудаи таълифи диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мутобиқат менамояд.

Афкори педагогӣ-ахлоқӣ мероси арзишноки фарҳанги халқи тоҷик аст, ки ба ошкор сохтани арзишҳои ҷовидонаи умумиинсонӣ ва миллӣ, ки дар тули асрҳо санҷида шудаанд, имкон медиҳад. Афзалияти арзишҳои умумибашарӣ, маҳз он чизест, ки асоси педагогикаи халқи тоҷикро ташкил медиҳад, зеро ки танҳо «Дар педагогикаи халқӣ қувваи бузурги мувофиқгардонии муносибатҳои байни миллатҳо муттамарказонида шудааст».

Муҳимияти ҳамосаи “Гурғулӣ” низ, ҳамчун эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик дар он аст, ки асоси онро педагогикаи халқӣ ташкил медиҳад ва дар баланд бардоштани ҳисси худшиносию ҳудогоҳии миллӣ аҳамияти муфид дорад. Эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик, ки дар тури асрҳо таҷрибаи бой ва рангини ҳаёти мардумро дар бар гирифтааст, метавонад ҳамчун сарчашмаи барқароршавии ҳуввияти миллӣ дар тарбияи насли наврас хизмат намояд. Яке аз намунаҳои осори этниқии халқи тоҷик, ки дар байни мардум хеле васеъ паҳн гардидааст ва воситаи тарбияи ахлоқӣ аст, ҳамосаи “Гурғулӣ” мебошад. Маҳз, ҳамосаи “Гурғулӣ” он сарчашмаи пурғановати педагогӣ-ахлоқӣ мебошад, ки дар он маълумоти миллии муосир, яъне мақсадҳо, усулҳо, воситаҳои мардумии тарбияи халқӣ ва тарбия намудан дар равиҳои анъанаҳои халқӣ вучуд дорад.

Дар муқаддимаи диссертатсия муаллиф муҳимияти мавзӯ, дараҷаи омӯзиши он, навгонӣ ва асосҳои назарию амалии таҳқиқотро муфассал тавзеҳ дода, проблемаҳо ва аҳдофи пажӯҳиши ҳудро равшан баён менамояд, ки он барои бонизом ба анҷом расонидани кӯшишҳои илмиаш мусоидат намудааст.

Саҳми шахсии довталаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳамияти он. Саҳми шахсии довталаб аз он иборат аст, ки ӯ дар раванди омӯзиши эпоси “Гурғули” усулҳои самарабахшро таҳия ва санҷиш намудааст. Дар рисола таври ба низом даровардан, шарҳ додан ва кор карда баромадани маълумотҳои бадастовардашуда таҷассум ёфтааст.

Ҳамчунин, саҳми беандозаи диссертант дар омода ва ба нашр расонидани мақолаҳои илмӣ, иштирок дар чорабиниҳои илмӣ, ҷаъбаи намудани натиҷаҳои бадастомада дар таҳияи диссертатсия таҷассум ёфтааст.

Диссертатсия ба мантиқи таҳқиқот мувофиқат мекунад ва аз муқаддима, ду боб, тавсияҳо ва феҳристи адабиёт иборат мебошад. Эҷодгаридани ҳамосаи мардумии «Гурғулӣ» аҳамияти бузурги педагогӣ-ахлоқӣ дорад, зеро аз ҷиҳати маънавий олами ботинии ватан-дӯстиро қавӣ мегардонад, муҳаббат ба ватан ва нафрат ба душманони онро меафзояд. Ҳамосаи

«Гурғулӣ» мавзуъҳои гуногуни педагогӣ-ахлоқиро дошта, тасвири олами ботинии инсон, тавассути шеърҳои халқӣ, хеле сода ва бо муоширати халқӣ баён гардидааст.

Бояд таъкид кард, ки муаллифи диссертатсия барои таҳқиқ фарзияи илмии таҳқиқотро ба таври воқеъбинона хеле дуруст ва нишонрас муайян карда, ошкор кардааст. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ ва корҳои озмоишӣ, ки дар шакли хулосаи бобҳо, хулосаҳои умумӣ ва тавсияҳои методӣ коркард ва пешниҳод шудаанд, аз он шаҳодат медиҳанд, ки аз ҷониби муаллифи диссертатсия таҳқиқоти дорой арзиши баланди илмиву амалӣ мураттаб шудааст ва истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот дар амалияи таълим бе шак ба ташаккули афкори педагогии хонандагон мусоидат хоҳад кард.

Дар муқаддима муҳимияти мавзӯи таҳқиқот дарҷ ёфта, мақсад, объект ва мавзӯи таҳқиқот муқаррар карда шудааст. Фарзия ва вазифаҳо тасвия дода шуда, марҳалаҳои кор тавсиф ёфтааст. Навгониҳои илмӣ, аҳамиятнокии назариявӣ ва амалӣ ба ҳолати ҳимоя пешниҳод карда шудаанд.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз муқаддима, ду боб, панҷ зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ ва рӯйхати адабиёт мебошад.

Боби якуми рисола **“Назария ва амалияи тарбия ва ахлоқ дар эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик”** номгузорӣ шудааст, ки аз 2 зербоб иборат аст.

Дар зербоби аввал, ки **“Анъанаҳои тарбия ва ахлоқ дар эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик”** мебошад, ҷанбаҳои методологии мавзӯ таҳқиқ гашта, мафҳумҳои асосии он мавриди таҳлили илмӣ қарор гирифтааст ва дар таҳқиқоти мазкур истифода гардида, мушаххас карда шудааст.

Дар раванди таҳлил муайян карда шудааст, ки дастоварди беназири эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик дар анъанаҳои тарбия ва ахлоқ аст, ки дар вазъиятҳои гуногуни иҷтимоӣ тарбияи инсон, мавзӯи асосии педагогӣ-ахлоқӣ аст. Аз ин рӯ, хусусиятҳои гуманистии мавзӯ ва хусусиятҳои эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик дар он ифода меёбад, ки мақсади таҷассумҳои гуногуни педагогӣ ташаккули «инсон дар замон», «инсон дар ғояҳо», бунёди ҳолатҳои

«инсоншуда»-и ҳаёт аст. Тазаккур дода мешавад, ки пайвастанӣ тарбияи муосир бо анъанаи тарбияи халқии гузашта, яъне пайвасти муҳаббат – тарзи якҷоясозии онҳо бо ҳаёти гузашта ва имрӯз масъалаи муҳими илми педагогикаи муосири тоҷик аст, зеро дар дарк кардани ватан, инсон шахсияти худро эҳсос менамояд ва худро чун шахрванди ин диёр дарк мекунад. Ҳисси «шахрванди ватани худ» ва ҳисси фазилатҳои ахлоқии инсон, шахсият, ҳуқуқҳои ӯ ба диди ҷаҳон, арзишҳои маънавӣ ва эҳсосоти инфиродӣ ҳамаи он чизест, ки дар эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик мавқеи хоса дорад.

Ҳамин тариқ, муаллиф қайд менамояд, ки педагогикаи халқӣ мисли илми педагогика бештар бо ҳаёти муосир ва бо талаботи тарбия алоқаманд аст. Аммо, муҳтаво дар ёфтани арзишҳои мушаххаси тарбиявии педагогикаи халқе аст, ки онро ба илми педагогикаи муосир наздик менамояд, ифода меёбад.

Зербоби дуҷуми боби якум **“Ҳамосаи “Гурғулӣ” ҳамчун мероси педагогӣ-ахлоқии эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик”** ном дошта, дар он таъкид мегардад, ки дар таҳлили эҷодиёти назми халқи тоҷик, аз ҷумла ғояҳои эстетикӣ-ахлоқии ҳамосаи «Гурғулӣ» ҳамчун маводи педагогӣ аён аст, ки назария ва амалияи онҳо аз назари талаботҳои илмии педагогикаи муосир, мавриди баррасии илмӣ қарор дода шудааст. Танҳо чунин гузориши масъала метавонад ба ҳаёти мо, ба ташаккули шахсият, такомули шуури муосири маънавӣ, таҷрибаҳои педагогӣ, назария ва амалияи илми педагогика, ки дар тарбия аҳамияти хоса дорад, таъсир расонад.

Боби дуҷуми рисола **“Тарбияи инсон, шахсият, ифтихори миллӣ, ватану ватандорӣ дар симои қаҳрамонони ҳамосаи «Гурғулӣ»”** ном дорад, ки аз се зербоб иборат аст. Дар зербоби якум **“Идеали тоҷиконаи “инсонӣ” дар ҳамосаи «Гурғулӣ»**”, идеологияи қаҳрамонони ҳамоса чун шахсият мавриди таҳлил қарор дода шудааст, ки таҷассуми халқ идеали ӯ мегардад: “ман – ин – мо”, “мо – ин – ман”. Дар ин ҷо меъёри этикаи қаҳрамонӣ, ки интиқоли ғояи ягонагии умумӣ ба ҷомеа мебошад, ҳукмрон аст. «Ҳама дар як – як дар ҳама». Бо шарофати фардият дар ҳамосаи «Гурғулӣ» - ҷомеаи тоҷик бо эҳтиром ба шахсияти инсон, ба худпарастии ӯ фарқ мекунад.

Зербоби дуҷом ба **“Шаклҳои мардумии тарбияи ахлоқӣ дар симои қахрамони хамосаи «Гурғули»”** бахшида шудааст, ки дар чараёни таҳлил мундариҷаи педагогӣ-ахлоқӣ ва анъанаҳои мардумии тарбия баррасӣ карда мешаванд. Қахрамониҳо дар хамосаи «Гурғули» зимни мавзӯҳои ҷавонмардӣ, халқпарварӣ, меҳнатдӯсти ва некӣ, ки мазмуну хулосаи тарбиявӣ доранд, таҳқиқ карда мешаванд. Дар зербоби сеюм **“Методҳо, воситаҳо, усулҳо ва шаклҳои истифодаи хамосаи «Гурғули» ҳамчун намунаи эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик дар чараёни таълимӣ-тарбиявӣ дар муассисаҳои таълимӣ”** мақсади таъсиррасонии воситаҳо ва усулҳои тарбияи халқӣ ба таълиму тарбияи замони муосир баррасӣ шудааст.

Дар хамосаи «Гурғули» методҳои тарбияи ахлоқӣ, яъне талқин, эътиқод, маслиҳат, ёддиҳӣ, машққунӣ, нақл (ҳикоя), суҳбат, мушоҳида, озмоиш, мусобиқа, қасам, мукофотдиҳӣ, мазамматқунӣ, огоҳидиҳӣ ва ҳоказо мебошанд. Дар ин асос, мо методҳои тарбияи ахлоқиро ба гурӯҳҳои зерин тасниф менамоем: а) методҳое, ки ба азхудкунии донишҳои ахлоқӣ мусоидат мекунад; б) методҳое, ки ба ғункунии таҷрибаи шахсии кӯдакон, ба ташаккули маҳорату малакаҳо ва одатҳо равонаанд; в) методҳое, ки ба мустаҳкамсозии эмотсионалии рафтори мувофиқ равонанд; Дар илми педагогика ин методҳо ба таври умум чунин номида мешаванд: а) методҳои эътиқод; б) методҳои ташкили фаъолият; в) методҳои ҳавасмандгардонӣ. Дар ин тасниф: а) методҳои эътиқод: суҳбати ахлоқӣ, намоиши навиштаҷотҳои тарбиявӣ, ёдгориҳои ахлоқӣ, иншоотҳои номӣ, шарҳ, намуна ва машқ; б) методҳои машққунӣ: супориш, талқин, талабқунӣ ва мазаммат; в) методҳои ҳавасмандқунӣ: таҳсин, мукофотдиҳӣ, ҷамъбасти натиҷаҳо ва озмоиш мебошанд. Зимни чунин таҳлил методҳои зерини тарбия ҷудо карда мешаванд: иҷрои супоришҳо, панддиҳӣ, огоҳқунӣ, талқиндиҳӣ, манъқунӣ ва ғайра. Тадқиқи педагогикаи халқӣ, дар мисоли хамосаи «Гурғули» ва дигар намунаи эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик ба муқаррар намудани мавҷудияти чунин методҳо имкон медиҳад: истифодаи намунаи ибрат, раҳматнома, таъзим, бахшиш, сарзаниш, тарсондан, норозигӣ баён кардан, қасамхӯрӣ, амру фармон, боварӣ, фотиҳа, қасамдиҳӣ, илтимос, маслиҳат, киноя, таҳсин, панддиҳӣ (насиҳатдиҳӣ), моил намудан, мазаммат, маҳқумқунӣ, таҳдид,

лаънат, дашном ва ғайра. Методҳои номбаршуда дар ҳамосаи «Гурӯҳӣ», дар умум таъсиррасонии ҳаматарафаи тарбияро ба насли наврас таъмин менамоянд. Ба таври кулӣ, диссертант натиҷагирӣ ва хулосаҳои илмии худро дар бахши хулосаҳо баён кардааст, ки онҳо қобили андеша ҳастанд.

Дар баробари дастовардҳои зикргардида дар диссертатсия баъзе камбудҳо низ ба назар мерасанд, ки зикри онҳо барои такмили минбаъдаи таҳқиқоти мазкур аз ғоида ҳолӣ нестанд:

1. Хубтар мебуд, ки бахши аввали муқаддима, муҳимият ва мубрамияти мавзӯ муфассалтар баррасӣ ва асоснок карда мешуд.
2. Дар баррасии дараҷаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ, муаллиф таҳқиқотҳои илмии олимони рус ва тоҷикро овардааст. Хуб мешуд, ки номҳои асарҳоро дар дохил нишон медод.
4. Дар матни диссертатсия ва автореферати он ҷо-ҷо ғалатҳои имлоӣ ва техникӣ ба назар мерасад, ки ба талаботи муқаррароти Қоидаҳои ба тозагӣ ба тасвиррасидаи имлои забони тоҷикӣ ҷавобгӯ нест ва ислоҳи онҳо барои боз ҳам беҳтар шудани сифати кор мусоидат хоҳад кард.
5. Ҳангоми баррасии диссертатсия муаллиф ба сарчашмаҳои адабию таърихӣ бештар тавачҷуҳ менамуд, кор ранги дигар мегирифт.

Бояд зикр кард, ки норасоиву ғалатҳои зикргардида ба арзиши илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ ба ягон ваҷҳ ҳалал ворид намасозанд.

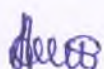
Автореферати диссертатсия (ба забонҳои русӣ ва тоҷикӣ), таълифоти илмии дар ин замина ба нашр расидаи диссертант мазмуну муҳтавои диссертатсияро ба пуррагӣ инъикос ва ифода мекунанд.

Интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Нуктаҳои асосӣ, хулоса ва тавсияҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 8 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои тақриршаванда, ки ба талаботи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошанд, ба таъйи расидаанд.

Мутобиқати таҳассуси илмии довталаб ба дараҷаи илмӣ.
Диссертатсия Назаров Холназар Давлатшоевич дар мавзуи “Афкори педагогӣ-ахлоқӣ дар ҷамосаи «Гурғули»”, ба талаботи бандҳои 31-37-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июли соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ намуда, муаллифи он ҷиҳати дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01. – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот сазовор аст.

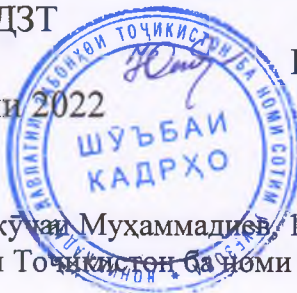
Тақриз дар ҷаласаи кафедраи педагогика ва психологияи Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикстон ба номи Сотим Улуғзода (28 ноябри соли 2022, суратҷаласаи №4/3) муҳокима ва тасдиқ шудааст. Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд: 11 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: “тарafdор”-11 нафар. “зид”- нест, “бетараф”- нест.

Раиси ҷаласа: номзади илмҳои педагогӣ, дотсент,
мудири кафедраи педагогика ва психологияи
Донишкадаи давлатии забонҳои
Тоҷикстон ба номи Сотим Улуғзода Ошимова Махбуба Машариповна

Эксперт:
доктори илмҳои педагогӣ, профессор Ашурова Дилором

Котиби илмии ҷаласа: Амирова Гулниссо Гулмировна

Имзоҳои Ошимова М.М., Ашурова Д. ва Амирова Г.Г.-ро тасдиқ мекунам
мудири шубъаи кадрҳои ДДЗТ
номи Сотим Улуғзода Юсупова Бибиҷон Ғаниҷоновна
« 09 » декабр соли 2022

Нишонӣ: 734019, ш. Душанбе, кӯчаи Муҳаммадиев, 17/6.
Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода.
Тел.: +992 372325000
Факс: +992 372325003
Сомона: www.ddzt.tj